

Täysistunto

Tiistai 11.6.2024 klo 14.01—20.50

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 30/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 10/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Esittely, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Peltokangas, olkaapa hyvä.

Keskustelu

16.58 **Mauri Peltokangas ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan tehtäväksi ulkomaalaislakiin tarvittavat muutokset EU:n turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisen rajamenettelyn käyttöön ottamiseksi Suomessa. Lisäksi nopeutettua menettelyä koskeva ulkomaalaislain sääntely uudistetaan lisäämällä lakiin ne menettelydirektiivin mukaiset nopeutetun menettelyn perusteet, joita ei vielä ole otettu kansallisesti käyttöön.

Ehdotetulla sääntelyllä mahdollistetaan myös turvapaikkapuhuttelun pitäminen tietyin edellytyksin videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Tämä ei liity pelkästään rajamenettelyn soveltamiseen tai nopeutetun menettelyn käyttöön, vaan kaikkiin turvapaikkapuhutteluihin, joissa Maahanmuuttovirasto katsoo sen taroituksenmukaiseksi. Hallintovaliokunta pitää mahdollisuutta käyttää etäyhteyttä turvapaikkapuhuttelun pitämiseen tärkeänä erityisesti rajamenettelylle säädettävän tiukan aikarajan kannalta. Rajamenettelyssä hakemuksen käsittely saa kestää Migrissä enintään neljä viikkoa.

Esityksen tavoitteena on tehostaa sellaisten kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten käsittelyä, jotka ovat todennäköisesti perusteettomia. Rajamenettelyn käyttöönotto voi myös toimia yhtenä hallinnan työkaluna välineellistetyn maahantulon tilanteissa. Ehdotettu sääntely mahdollistaa rajamenettelyn soveltamisen kuitenkin kaikissa tilanteissa: normaalissa turvapaikanhakijatilanteessa, laajamittaisen maahantulon yhteydessä ja osana muuttoliikkeen välineellistämiseen vastaamiseen tarvittavia toimia.

Rajamenettelyn avulla voidaan estää turvapaikanhakijoiden edelleen liikkumista Suomesta muualle Eurooppaan. Hallintovaliokunta toteaa, että Suomella on Euroopan unionin ja Naton ulkorajavaltiona korostettu vastuu ulkorajoista ja Schengen-valtiona myös Schengenin toimivuudesta ja kestävyyydestä. Turvapaikanhakijoiden edelleen liikkuminen on vii-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

me vuosina ollut yksi EU:n yhteisen turvapaikkajärjestelmän suurimmista ongelmista, mikä on kyseenalaistanut koko järjestelmän tarkoituksen ja toimivuuden.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta tuo mietinnössään esiin, että Suomeen itärajan yli viime syksystä alkaen tammikuun 24 loppuun mennessä ilman maahantulon edellytyksiä saapuneista noin 1 300 henkilöstä merkittävä osa on poistunut maasta ennen hakemuksen tutkinnan päättymistä ja jatkanut matkaansa muualle EU-alueelle. Hakijoista alle 10 prosenttia olisi arvion mukaan ohjautunut rajamenettelyn piiriin. Valiokunta toteaa tämänkin perusteella, että rajamenettely on yksi keino hallita maahantuloa laajamittaisen ja välineellistetyn maahantulon tilanteissa, mutta se ei pelkästään riitä tehokkaasti torjumaan itse ilmiötä tai estämään sen jatkumista.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että ulkoisten toimijoiden mahdollisuudet käyttää muuttoliikettä Suomeen ja Euroopan unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä kyetään mahdollisimman tehokkaasti estämään. Nopeutetun menettelyn perusteita koskevilla muutoksilla pyritään nopeuttamaan uhaksi kansalliselle turvallisuudelle katsottavien ja uusintahakemuksen tehneiden hakijoiden maasta poistamista, mikä on keskeistä etenkin nykyisessä turvallisuustilanteessa. Hallintovaliokunta pitää esityksen tavoitteita kannatettavina ja ehdotettua sääntelyä erittäin tarpeellisenä. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Valiokunta katsoo, että rajamenettelyä koskevat säännökset on perusteltua ottaa jo nyt ulkomaalaislakiin menettelydirektiivin mukaisina, vaikka osana Euroopan unionin maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistusta on hyväksytty uusi menettelyasetus, joka sisältää jäsenvaltioille osin pakollisen rajamenettelyn. Menettelyasetusta aletaan soveltaa vasta kesällä 2026. Vaikka Euroopan unionin asetukset ovat jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, uusi EU-sääntely edellyttää ulkomaalaislain kansainvälistä suojelua koskevan sääntelyn tarkastelua kokonaisuudessaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että rajamenettely saadaan Suomessa käyttöön mahdollisimman pian. Rajamenettelyyn otettua hakijaa ei päästetä maahan oikeudellisessa merkityksessä. Menettelydirektiivissä edellytetään, että hakemus ratkaistaan rajamenettelyssä rajalla, kauttakulkualueella tai niiden läheisyydessä. Rajamenettelyn toteuttaminen edellyttää näin ollen hakijan liikkumisvapauden rajoittamista. Hakijalla on velvollisuus oleskella rajamenettelyn ajan rajalla, kauttakulkualueella tai näiden läheisyydessä sijaitsevan hänelle osoitetun vastaanottokeskuksen alueella.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta korostaa, että rajamenettelyyn kuuluva velvollisuus oleskella määrätyn vastaanottokeskuksen alueella tarkoittaa jo itsessään sitä, että hakijalla ei ole oikeutta poistua mainitulta alueelta. Hakijan pysyminen vastaanottokeskuksen alueella pyritään varmistamaan fyysisillä esteillä, kuten aidalla ja lukitulla portilla. Kyseessä ei ole erillinen turvaamistoimi, joka edellyttää yksilöllistä arviointia, vaan liikkumisvapautta rajoitetaan osana sovellettavaa menettelyä. Ehdotettu menettely eroaa säilöönnotosta esimerkiksi niin, että hakijalla on mahdollisuus liikkua vapaasti vastaanottokeskuksen alueella, toisin kuin säilöön otettuna. Maahanmuuttovirasto voi myöntää hakijalle tietyin edellytyksin luvan poistua tilapäisesti vastaanottokeskuksen alueelta. Hakijalla on myös oikeus poistua vastaanottokeskuksen alueelta, jos se on välttämätöntä vastaanotto- palvelujen saamiseksi tai alaikäisten koulunkäynnin järjestämiseksi.

Hallintovaliokunta viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jonka mukaan ehdotettua sääntelyä on arvioitava liikkumisvapauden rajoituksena, vaikka siihen sisältyykin erityisesti sen vähäistä pidempi kesto huomioon ottaen eräitä vapauden menetystä tosiasiallisesti läheneviä piirteitä. Perustuslakivaliokunnan mukaan rajamenettelyyn liittyville liik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

kumisvapauden rajoituksille on osoitettavissa perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttävät perusteet, jotka palautuvat väärinkäytösten estämiseen, perusteettomien hakemusten tehokkaaseen käsittelyyn ja tarpeeseen tehostaa Euroopan unionin ulkorajalla edelleen liikkumisen valvontaa.

Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotetulla sääntelyllä varmistetaan rajamenettelyn tarkoituksen toteutuminen mahdollisimman tehokkaasti. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että alueelta poistumisen estämiseen käytetään esimerkiksi aitoja ja lukittuja portteja ja henkilön pysyminen alueella pyritään muutoinkin varmistamaan. Lainsäädännön tehokkaan toimeenpanon kannalta on olennaista, että luvaton alueelta poistuminen tai sen yrittäminen kyetään myös havaitsemaan mahdollisimman nopeasti ja kattavasti.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ulkomaalaislaissa säädettyä säilöönottoa lievempiä turvaamistoimia, kuten ilmoittautumisvelvollisuutta, voidaan käyttää rajamenettelyssä siihen sisältyvän liikkumisvapauden rajoittamisen lisäksi, jos niiden edellytykset täyttyvät.

Esityksen valmistelussa on yhtenä mahdollisuutena rajamenettelyn toteutumiselle arvioitu vaihtoehtoa, jossa kaikki rajamenettelyn piiriin tulevat hakijat otettaisiin säilöön. Säilöönotto on ulkomaalaislain mukaisista turvaamistoimista tehokkain, mutta samalla yksilön oikeuksia eniten rajoittava. Ulkomaalainen voidaan ehdotetun sääntelyn mukaan kuitenkin ottaa säilöön, jos säilöönotto on tarpeen rajamenettelyn soveltamiseksi, jotta menettelyn yhteydessä voidaan tehdä päätös hakijan oikeudesta tulla Suomen alueelle. Kuten muidenkin perusteluiden kohdalla, säilöönotto edellyttää ulkomaalaislaissa säädettyjen turvaamistojen yleisten edellytysten täyttymistä ja sitä, että muut turvaamistoimet eivät ole riittäviä. Säilöön ottaminen edellyttää tässäkin tapauksessa yksilöllistä arviointia ja on siis viimesijainen turvaamistoimi.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta käsittelee mietinnössään myös lasten ja muiden erityisen haavoittuvassa olevien henkilöiden asemaa. Valiokunta tähdentää lapsen edun huomioon ottamista kaikissa turvapaikkamenettelyissä. Valiokunta pitää tärkeänä, että majoitus ja liikkumisvapauden rajoitukset suunnitellaan niin, ettei lapsen oikeuksia rajoiteta enempää kuin on välttämätöntä.

Hallintovaliokunta korostaa, että vastaanotto-olosuhteet tulee järjestää niin, että asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuus voidaan vastaanottokeskuksessa varmistaa ja esimerkiksi ihmiskaupan uhrit tunnistaa. Rajamenettelyn ja muiden nopeutettujen menettelyjen asianmukainen toteuttaminen edellyttää sitä, että kaikilla prosessiin osallistuvilla viranomaisilla on riittävät resurssit. Valiokunta nostaakin mietinnössään esiin eri viranomaisten resurssitarpeita ja pitää tärkeänä, että kaikkien viranomaisten riittävät resurssit, mukaan luettuna rahoitus, turvataan tehokkaan rajamenettelyn varmistamiseksi.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan mietintöön jätettiin yksi vastalause.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia esittelystä. — Ja puheenvuoroihin. — Edustaja Peltonen.

17.08 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Eduskunnan hallintovaliokunta on saanut valmiiksi mietintönsä hallituksen esityksestä, jolla mahdollistetaan EU:n määrätelmädirektiivin mukaisen rajamenettelyn käyttöönotto ulkomaalaislaissa. Asiahän ei ole täällä eduskunnassa aivan uusi, sillä jo viime vaalikaudella rajamenettelystä annettiin hallituksen esitys edellisen hallituksen toimesta. Edellisen hallituksen rajamenettelystä antama hallituk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

sen esitys raukesi täällä eduskunnassa, koska esitystä ei ehditty käsitellä loppuun asti ennen silloisen vaalikauden päättymistä.

Tätä hallituksen esitystä käsiteltäessä on paikallaan muistaa se laajempi eurooppalainen tausta, johon rajamenettely tiiviisti kytkeytyy. Pian työnsä päättävän komission vahtivuorolla hyväksytty EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa yhtenäistävä maahanmuuttopaketti pitää sisällään menetelmäasetuksen, joka tuo rajamenettelyn kansallisesti käyttöön otettavaksi viimeistään vuonna 2026 koko Euroopan unionin alueella.

SDP on pitänyt tärkeänä, että emme jää odottelemaan menettelyasetuksen toimeenpanoa, vaan ryhdymme toteuttamaan rajamenettelyä jo EU:n nykyisen menettelydirektiivin puitteissa. Etunojaa asiassa puoltaa myös ajankohtainen turvallisuustilanne Suomen itärajalla. Rajamenettely tuo uuden työkalun myös välineellistetyn muuttoliikkeen hallintaan, vaikka menettely ei yksin riitäkään ratkaisemaan tätä monimutkaista turvallisuusongelmaa. Me sosiaalidemokraatit olemmekin kiirehtineet jo viime syksynä tätä hallituksen esitystä, sillä rajamenettely tuo tärkeitä työkaluja hallittuun turvapaikkaprosessiin, sen toteuttamiseen sekä myös osin helpotusta välineellistetyn maahantulon hallintaan. Rajamenettelyllä pyritään myös hillitsemään turvapaikanhakijoiden edelleenliikkumista muualle Eurooppaan, mikä on ollut kasvava ongelma EU:n turvapaikkajärjestelmässä.

Arvoisa puhemies! Se kenties merkittävin ero nyt käsittelyssä olevan hallituksen rajamenettelyä koskevan esityksen ja viime vaalikaudella rauenneen esityksen välillä on se, että nyt rajamenettely olisi ulkorajoillamme käytössä jatkuvasti, ei vain poikkeustilanteissa valtioneuvoston erillisellä päätöksellä. Ehdotettu sääntely mahdollistaa rajamenettelyn soveltamisen kaikissa tilanteissa, normaalissa turvapaikanhakijatilanteessa, laajamittaisen maahantulon yhteydessä ja osana muuttoliikkeen välineellistämiseen vastaamiseen tarvittavia toimia. On perusteltua ja järkevääkin, että kaikkina aikoina todennäköisesti perusteettomat turvapaikkahakemukset voidaan käsitellä mahdollisimman nopeasti ja myös edelleenliikkumista Suomesta muualle Eurooppaan ennaltaehkäistä. Myöskään EU:n tulevassa menettelyasetuksessa rajamenettelyä ei ole tarkoitus tehdä vain poikkeustilanteita varten sovellettavaksi, vaan keskeisiltä osin jatkuvasti käytössä olevaksi.

On tärkeää korostaa, että turvapaikanhakijoiden oikeusturvasta huolehditaan myös rajamenettelyssä ja nopeutetussa menettelyssä. Kyse ei siten ole oikeusturvan näkökulmasta mitenkään kevennetystä turvapaikkaprosessista. Päinvastoin, jokainen hakemus tutkitaan myös nopeutetussa menettelyssä ja rajamenettelyssä yksilöllisesti. Hakijalla on oikeus tulla kuulluksi turvapaikkamenettelyssä, ja hänellä on samat oikeudet saada oikeusapua ja tulkkausta sekä hakea muutosta päätökseen kuin turvapaikanhakijoilla tavanomaisessakin menettelyssä. Myös turvapaikkaa hakeneen kynnys tulla ohjatuksi rajamenettelyyn on hallituksen esityksessä asetettu kohtuullisen korkealle. Tätä kuvastaa osuvasti se, että hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella viime talvena Suomen itärajan yli saapuneista noin 1 300 turvapaikanhakijasta vain noin 10 prosenttia olisi ollut viime talvena ohjattavissa rajamenettelyyn, jos nykyisenkaltainen sääntely olisi ollut käytössä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan painottaa, että rajamenettelyn toteuttaminen vaikuttavasti ja myöskin tarkoituksenmukaisesti edellyttää riittävien resurssien varmistamista Maahanmuuttovirastolle. Tätä näkökulmaa myös hallintovaliokunta on omassa mietinnössään nostonut esiin. Rajamenettelyn käyttöönotto ei myöskään yksin riitä ratkaisemaan nyt rajoillamme todistettua välineellistetyn maahantulon ongelmaa. Tärkeää kuitenkin on, että rajamenettely tuo sen yhdenkin tärkeän uuden työkalun myös tämän ilmiön hallintaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Haluan hallintovaliokunnan jäsenenä kiittää rajamenettelyä koskevan hallituksen esityksen huolellisesta mutta kuitenkin myös ripeästä käsittelystä täällä eduskunnassa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Meriluoto.

17.13 Laura Meriluoto vas: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä esitetyillä ulkomaalaislain muutoksilla otettaisiin käyttöön EU:n menettelydirektiivin mahdollistama niin sanottu rajamenettely ja laajennettaisiin merkittävästi nopeutetun turvapaikkamenettelyn käyttöalaa. Lisäksi esityksellä mahdollistettaisiin turvapaikkapuhuttelun järjestäminen videoyhteyksin.

Esitetyt muutokset ovat merkityksellisiä useiden perus- ja ihmisoikeuksien, ennen kaikkea oikeusturvan, liikkumisvapauden ja henkilökohtaisen vapauden sekä yhdenvertaisuuden, kannalta. Esityksellä on vaikutusta myös lapsen oikeuksiin. Viime kädessä esitys on merkityksellinen oikeutta elämään koskevien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden, kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kiellon sekä palautuskiellon loukkaamattomuuden varmistamisen kannalta.

Rajamenettelyn käyttöön liittyy merkittäviä riskejä hakijan oikeusturvan kannalta. Hyvin nopeassa menettelyssä turvapaikkaperusteiden tai toissijaisen suojelun perusteiden yksilöllinen ja luotettava arvioiminen on vielä huomattavasti tavallista turvapaikkamenettelyä haastavampaa. Lyhyessä ajassa ja hakijan ollessa liikkumisrajoituksen kohteena valtion rajalla tai sen lähellä sijaitsevassa vastaanottokeskuksessa on turvapaikkamenettelyssä tarvittavan oikeudellisen avun saaminen haastavaa. Turvapaikkamenettely on oikeudellisesti vaativa ja erityisosaamista edellyttävä menettely, jossa päätetään syvästi yksilön oikeuksia koskevasta asiasta.

Rajamenettelyn seurauksena hakija voidaan hyvin nopean menettelyn jälkeen poistaa maasta ilman lainvoimaista päätöstä. Mikäli käännäytys loukkaa hakijan oikeuksia, käännäytysten täytäntöönpanon estäminen edellyttää hyvin nopeaa reagointia ja täytäntöönpanokieltihakemusta tuomioistuimeen. Viime kädessä kyse on sen varmistamisesta, ettei kehtää palauteta ehdottoman palautuskiellon vastaisesti kidutuksen tai muun epäinhimillisen kohtelun tai kuoleman vaaraan.

Edellä mainitut rajamenettelyn haasteet ja riskit koskevat myös muuta nopeutettua turvapaikkamenettelyä, jonka käyttöalaa esityksessä merkittävästi laajennettaisiin nykyisestä kaikkiin menettelydirektiivissä mahdollistettuihin tilanteisiin. Oikeusturvan lisäksi rajamenettely on merkityksellinen liikkumisvapauden ja henkilökohtaisen vapauden kannalta. Velvollisuus oleskella tietyn vastaanottokeskuksen alueella merkitsee liikkumisrajoitusta. Hallituksen esittämässä muodossa, jossa pysyminen vastaanottokeskuksen alueella varmistettaisiin estein, kuten aidoin ja portein, on käytännössä lähellä vapauden menetystä.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto katsoo, että rajamenettelyn ei tulisi olla aina käytössä oleva menettely, vaan sen käyttöönotosta tulisi voida päättää erikseen poikkeuksellisissa tilanteissa. Rajamenettelyn käyttöönoton tulisi edellyttää valtioneuvoston päätöstä, jonka perusteena tulisi olla lyhyessä ajassa tapahtuva poikkeuksellisen suuri maahantulijoiden määrä tai vieraan valtion vaikutuksesta tapahtuva maahanmuuton tilanne.

Mielestämme rajamenettelyn käyttö yksin tullessiin alaikäisiin on erityisen ongelmallista lapsen oikeuksien kannalta, eikä tällaiselle mahdollisuudelle ole todellista tarvetta. Ilman huoltajaa maahan saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat tulisi siten rajata rajamenettelyn ulkopuolelle kaikissa olosuhteissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Esitämme myös, että maininta vastaanottokeskuksen alueella pysymisen varmistamiseksi estein poistetaan.

Katsomme, että uusintahakemuksen ei tulisi olla peruste nopeutetulle menettelylle, vaan tämä peruste tulisi poistaa esityksestä.

Esityksessä säädetään lisäksi mahdollisuudesta käyttää turvapaikkapuhuttelussa videopuhuttelua. Katsomme, että tämän on perustuttava hakijan suostumukseen, eikä asia voi olla pelkästään viranomaisen päätöksestä riippuvainen.

Esitämme myös nimenomaista mainintaa siitä, että hakijalle on kerrottava, mitkä tekijät voivat johtaa hänen hakemuksensa käsittelyyn nopeutetussa menettelyssä.

Arvoisa puhemies! Näin ollen teen vastalauseen mukaiset pykälämuutosehdotukset. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hopsu, poissa. — Edustaja Kivelä, Mai.

17.18 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Edustaja Meriluoto esitteli hyvin meidän esityksemme ja perustelut tälle pykälävastalauseellemme, jossa siis esitetään, että tämä esitys hyväksyttäisiin mutta suhteellisen paljon muutettuna.

Ensinnäkin näistä lähtökohdista: Vasemmisto puolustaa oikeutta hakea turvapaikkaa, puolustaa laadukasta turvapaikanhakuprosessia ja palautuskiellon loukkaamattomuutta. Lisäksi kenenkään henkilökohtaista vapautta ei tosiaan pitäisi rajoittaa enemmän kuin on välttämätöntä. Itse ajattelen, että nämä lähtökohdat eivät ole mitenkään erityisen radikaaleja — voi vaikka katsoa meidän perustuslakiamme.

Nyt samaan aikaan on tunnistettu, että tähän rajamenettelyyn liittyy vakavia riskejä juuri näiden asioiden osalta, niin oikeusturvan, vapaudenmenetysten kuin myös haavoittuvassa asemassa olevan henkilön tunnistamisen osalta. Sen takia esimerkiksi yksin tulleet alaikäiset pitäisi rajata tämän esityksen ulkopuolelle, ja tälle rajamenettelylle tulisi myös säätää käyttöönottokynnys, aivan niin kuin viime kaudella tässä esityksessä oli.

No, ei tosiaan ole hirveän yllättävää, että tämä esityshän sai lausuntokierroksella todella paljon kriittistä palautetta. Sitä tuli tietenkin kansalaisjärjestöiltä mutta niin tuli myös yhdenvertaisuusvaltuutetulta ja esimerkiksi Asianajajaliitolta. Esimerkiksi Amnestyn mukaan rajamenettelyä ei tulisi ottaa esityksen mukaisesti käyttöön, sillä hakemuksen yksilöllinen käsittely sekä oikeusturvatakeet, kuten oikeudellisen avun järjestyminen riittävän asiantuntevalla tavalla, eivät toteudu täysimääräisesti näin lyhyessä käsittelyajassa eli tässä neljän viikon menettelyssä. Amnesty on nostanut esiin myös — aivan niin kuin edustaja Meriluoto tässä edellä perusteli — että tämä esitys on ongelmallinen lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden osalta. Myös tämän liikkumisvapauden rajoittamisen osalta he toivat esille, että tässä sitä suhteettomasti tehdään ja se on useassa tilanteessa tarpeetonta.

Eli, arvoisa puhemies, kannatan edustaja Meriluodon tekemiä pykälämuutosehdotuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen.

17.21 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! Euroopassa tapahtuvien puukotusten, ampumisten ja räjähdysten takia meidän on varmistettava, että Suomessa on jatkossakin turvallista. Tämä käsittelyyn tuleva rajamenettely on yksi keinoista, joilla voidaan turval-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

lisuutta parantaa. Kun Suomeen saavutaan hakemaan kansainvälistä suojelua, jatkossa hakija voidaan ottaa rajamenettelyyn. Rajamenettelyn aikana liikkuminen vapaasti Suomen tai EU:n alueella rajataan. Tämän avulla ihmiset, jotka saattavat olla turvallisuudelle uhaksi, eivät pääse katoamaan sitten ympäri EU:ta.

On aivan käsittämätöntä ja jopa kestävämpiä esimerkiksi se, että Saksassa on noin miljoona ihmistä, jotka ovat maassa luvattomasti ja pääosin viranomaisten tavoittamattomissa. Tällaiset ihmiset saattavat olla merkittävä riski turvallisuudelle, ja meidän pitää huolehtia siitä, että Suomessa tällaiseen tilanteeseen ei ajauduta ja se voidaan välttää.

Tärkeää tässä on huomioida myöskin se, että viranomaisten työ tehostuu etäyhteyksien avulla ja ennen kaikkea se hakemusten käsittelyaika nopeutuu, mikä on itse asiassa kaikkien etu, niin hakijoiden kuin viranomaistenkin etu. Nykyisellään hakemusten käsittelyajat ovat kestävämpiä pitkiä, tarkastelee niitä miltä kantilta tahansa.

Toinen tärkeä osa tässä rajamenettelyssä on hakijoiden tavoitettavuus. Useassa vaiheessa lupamenettelyä hakijoita pitää kuulla, ja nykyisellään on äärimmäisen vaikea löytää heitä kuultavaksi, jos he eivät itse sinne vapaaehtoisesti suostu tulemaan tai eivät ole jostakin syystä saaneet kutsua sitten perille tai käsiteltäväkseen.

Myöskin seikka, mitä haluaisin tässäkin kohtaa tuoda esiin, on se, että jotta rajamenettely voisi toimia näin nopeassa aikataulussa, se edellyttää merkittävää hakemusten käsittelyn tehostamista, ja siinä aivan keskeisin seikka on se, että tulisi harkita, kuten EU:kin on itse asiassa tätä direktiiviä käsitellessään pohtinut, olisiko vain yksi oikeusaste riittävä tämän asian käsittelemiseksi, ettei käydä läpi kaikki oikeusasteita ja useita perättäisiä hakemuksia ja valituksia. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen.

17.23 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallintovaliokunta on tehnyt aivan erinomaisen mietinnön tästä hallituksen esityksestä, ja edustaja Peltokangas valiokunnan puheenjohtajana esitteli tämän mietintönsä erinomaisesti. Kiitoksia hallintovaliokunnalle laadukkaasta työstä. Puheenjohtaja Peltokangas nosti mietinnön tärkeimmät kohdat erittäin hyvin esille.

Suomi tarvitsee tässä tilanteessa ehdottomasti selvän rajamenettelylain, koko sen lakipaketin, mitä siihen tarvitaan. Sitähän me tässä parhaillaan rakennamme. Suomi on Euroopan unionin ulkorajalla, Schengenin ulkorajalla. Meidän on kannettava se vastuu, minkä Schengen-maana joudumme tekemään muita valtioita kohtaan. Elikkä me emme saa suhtautua asioihin löperösti, vaan meidän on pidettävä yllä tiukka lainsäädäntö, joka kunnioittaa ihmisoikeuksia, toki, mutta samalla tehokkaasti suojaa suomalaisten ihmisten turvallista elämää täällä Suomen rajojen sisällä.

Tämä maailma ei tänäpänä ole enää kovin turvallinen paikka, ja tämä turvapaikkamenettely, mikä nyt tässä laissa otetaan käyttöön, on erinomaisen hyvä, tehokas ja oikeudenmukainen. Kun lukee lehdistä ja vaikka netistä tutkii uutisia, mitä käytännössä tänäpänä tällainen välineellistetty maahantulo on, senhän me tiedämme, että sieltä lennätetään ihmisiä lentokoneella ja niillä valtioilla, jotka maksavat tämän lystin, ei ole mitään muuta Suomea kohtaan tai jotakin muuta Euroopan unionin maata kohtaan kuin vihamieliset pyrkimykset, yhteiskunnan saattaminen epäselvään tilanteeseen tai peräti sekavaan tilanteeseen. Siitähän tässä on kysymys, että se estetään tehokkaasti. Ja voimassa olevat hyvät laitthan estävät jo itsessään, koska se tietohan leviää tuonne muihin maihin, että Suomessa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

ovat lait kunnossa ja valvomme omia alueitamme ja Schengenin sääntöjä ja ihmisten turvallisuutta tehokkaasti.

Ja aivan oivallisesti valiokunnan puheenjohtaja nosti esille myös tämän turvallisuuden, että rajavartijoilla, jotka rajojemme vartioivat, pitää olla turvanaan laki siinä, miten he toimivat, ja sitten riittävä henkilöstö, että pystyvät työnsä turvallisesti tekemään ja samalla turvaamaan myös kaikki ihmisoikeudet, mitä vaaditaan. Siitähän tässä on kysymys.

Kiitoksia hallintovaliokunnalle erinomaisesta työstä. Laki on hyvä ja kannatettava ja toivon mukaan tulee mahdollisimman pian voimaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lindén.

17.26 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä rajamenettelyhän on käsite, josta on sovittu EU:n turvapaikkapolitiikkaa uudistavan ja yhtenäistävän maahanmuuttopaktin yhteydessä. Ymmärrän tästä esitetyn kritiikin, emmekä yhdy siihen, että demonisoidaan turvapaikanhakua, mutta näemme itse — ja sen takia puolueemme on ollut hallintovaliokunnassa tämän esityksen takana — että tämänkin menettelyn on syytä olla olemassa. Koko tämä Euroopan levoton tilanne tällä hetkellä myös täällä pohjoisessa meidän itärajamme suuntaan ja muutenkin tietysti viime vuosien tapahtumat ovat sellaiset, että me EU-maathan olemme yhdessä pyrkineet löytämään yhteisiä menettelytapoja rajoille. Tilanteet-han ovat aika dramaattisia, kun mietimme, mitä tapahtuu Välimerellä, mitä tapahtuu eri suunnilla tällä hetkellä. Tämän kaiken taustalla tietenkin on koko tämä vakava maailman-tilanne — sodat, nälänhätä, kuivuus, autioituminen ajavat ihmisiä miljoonittain hakemaan parempaa elämää.

Me puhumme maahanmuutosta usein erittelemättä sitä, ja olemme tänäänkin täällä käsitelleet aiemmin työperäistä maahanmuuttoa. Ihmiset tulevat meille töihin, tulevat opiskelemaan, tulevat tutkijoiksi, tulevat perheenjäseniksi, avioituvat ja niin edelleen. Sitten on tietysti myös niin, että yleensä kaikissa kehittyvissä maissa — on sitten kysymys USA:sta, Kanadasta, Australiasta, EU-maista — joissa elintaso on korkeampi, on universaaleja sosiaaliturvan, koulutuksen, asumisen käytänteitä. Niihin kohdistuu tietenkin ymmärrettävästi painetta paremman elämän perässä tulemisesta. Tämä on kaikki ymmärrettävää, mutta tähänhän tarvitaan tietenkin nykymaailmassa pelisääntöjä. EU on hakenut niitä pelisääntöjä vuosien ajan. Suurella vaivalla on saatu aikaiseksi tämä maahanmuuttopakti. Siinä on useita eri elementtejä. Yksi niistä elementeistä on tämä, joka nyt tässä käytännössä on tarkoitus ottaa osaksi suomalaista lainsäädäntöä. Sanoisin itse näin, että vain tämä tilanne, mikä nyt tässä on tullut, tämä välineellistetty maahanmuutto ja myös tietty riski hallitsemattomasta maahanmuutosta idän suunnasta, on meillä sellainen syy, joka mahdollistaa sen, että meillä on syytä tämänkin olla. Mitään erityistä innostusta suoraan sanottuna tietysti tähän asiaan ei sinänsä ole, mutta olemme tämän kyllä hyväksymässä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen.

17.29 Juha Hänninen kok: Arvoisa rouva puhemies! Nopeutettu rajamenettely on tässä tilanteessa välttämätön. On selvää, että ihmisarvo ja oikeusvaltio ovat isoja asioita, arvoja. Nyt kansallinen turvallisuus on asia numero yksi. Asian käsittelyn suhteen ei ole aikaa huokattavana, vaan se pitää saada valmiiksi mahdollisimman nopeasti, kuitenkin huolellisesti

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

valmisteltuna. Meidän poliitikkojen tärkein tehtävä on varmistaa Suomessa asuvien ihmisten turvallinen arki.

Kannatan tätä huolellisesti valmisteltua esitystä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen.

17.29 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tätä hallituksen esityksen ensimmäisen käsittelyn ympärillä käytyä keskustelua kuunnellessani olen tyytyväinen, että olemme tässä salissa ainakin siitä samaa mieltä, että rajamenettely täytyy Suomessakin käyttöön ottaa. Nythän tässä on selvästi näkemyseroja lähinnä siitä, millaisella mallilla tämä rajamenettely tulisi toteuttaa.

No, itse ajattelen niin, että kun meillä on tämä EU:n määritelmädirektiivi olemassa, niin kun sen puitteissa liikutaan, niin on hyvä mahdollisimman täysimääräisesti sieltä myöskin tätä rajamenettelyä ryhtyä täällä sitten rakentamaan. Ja aina parempi, jos voimme ennakoida määritelmäasetuksen mukaista rajamenettelyä, ennakoida sitä mahdollisimman paljon, koska sen asetuksen mukaiset seikat tulevat sitten aikanaan kuitenkin meille ikään kuin pakottavasti sovellettavaksi.

Näitä erilaisia malleja kun tässä vertaillaan, niin haluaisin vielä hetkeksi palata liikkumisen rajoittamiseen rajamenettelyssä. Näkemykseni on se, myöskin valiokunnassa kuulujen asiantuntijalausuntojen perusteella, että jos tätä liikkumista näiden rajamenettelyyn ohjautuneiden osalta ei millään tavalla rajoitettaisi, niin sen seurauksenahan rajamenettelyn tarkoitus ei toteutuisi. Eli kun tarkoituksena on tässä rajamenettelyssä se, että tähän prosessiin ohjattu henkilö olisi rajan tuntumassa tai rajalla, jos tätä ei miltään osin ikään kuin pystytä hallitsemaan edes minkäänlaisella aidalla tai muulla menettelyllä, niin silloinhan käytännössä henkilö voi sitten poistua, liikkua vapaasti ja tämä kauttakulku muualle Eurooppaan voi tapahtua, mitä täällä rajamenettelyllä kuitenkin ensisijaisesti pyritään ennaltaehkäisemään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä.

17.31 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Lyhyesti vielä kommentteja tähän itse keskusteluun.

Ensinnäkin täällä nousi esille tämä käsittelyaika ja toteamus siitä, että lyhyet käsittelyajathan ovat kaikkien etu. No, kyllä, se kuulostaa hyvältä, mutta samaan aikaan on myös ymmärrettävä, että joidenkin hakijoiden kohdalla se liian nopea määräaika saattaa vaikuttaa siihen, että ei ehditä tunnistamaan niitä haavoittuvuuksia, jotka sitä henkilöä koskevat. On aivan selvä, että esimerkiksi jos pitää hankkia viranomaisten kontakteja tai on kyse vaikka ihmiskaupan uhreista tai näin, niin silloin neljä viikkoa voi olla liian lyhyt aika.

Sitten toinen kommentti liittyen tähän kansalliseen turvallisuuteen: Samaan aikaan on kuitenkin hyvä huomioida, että itse tämän esityksenkin mukaan ne ihmiset, joita tämä rajamenettely koskisi, ovat aika pieni osuus niistä turvapaikanhakijoista. Tässä esityksessä tuodaan esille esimerkiksi, että loppuvuonna 23 tulleiden joukossa oli huomattava määrä henkilöitä, joiden kohdalle tämä rajamenettely ei käytännössä olisi soveltunut, koska siellä tämä kansainvälisen suojelun myöntöprosentti on jo niin korkea. Eli tässä on karkeasti arvioitu, että alle kymmenen prosenttia itärajan yli loppuvuonna tulleista hakijoista olisi edes ohjautunut tähän rajamenettelyyn. Eli kun keskustelemme kansallisesta turvallisuudesta,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

niin on varmasti ihan hyvä huomioda se, että lopulta sitten ehkä tässä kuitenkin on kyse muutamista kymmenistä ihmisistä, korkeintaan sadoista.

Sitten vielä viimeinen huomio liittyen näihin lapsiin: kyllä itse asiassa ihmettelen, että heitä ei ole tästä esityksestä rajattu ulos eli näitä alaikäisiä, jotka tulevat ilman huoltajaa. Eli tässä esityksessä lastenkin osalta arvioidaan, että tätä rajamenettelyä voisi käyttää äärimmäisen harvoin yksin tullessiin alaikäisiin, ymmärrettävästi, ja sen takia olisi ollut mielestäni perusteltua, että tämä olisi suoraan tässä esityksessä rajattu pois, aivan niin kuin edustaja Meriluoto esitti.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen.

17.34 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puheenjohtaja! Mielestäni oli kyllä erittäin arvokasta se, että hallintovaliokunta päätyi tässä mietinnössään korostamaan sitä lapsen etua ja harkintaa ja yksilöllistä arviota. Käsittelyn perusteella en ainakaan itse jäänyt semmoiseen käsitykseen, että alaikäisen henkilön ohjautuminen rajamenettelyyn tulisi olemaan mitenkään erityisen helppoa tai matalan kynnyksen takana.

Ehkä se ajatus, jota itse tässä opponoin, on se, että eduskunta nyt kieltäisi kategorisesti sen, että alaikäinen henkilö missään tilanteissa voisi ohjautua rajamenettelyyn. En näe sitä perusteltuna, eikä se ole myöskään tässä EU:n määritelmädirektiivissä eikä myöskään tässä tulevassa määritelmäasetuksessa käsitykseni mukaan tavoitteena.

Jos palautan mieliin sen, mitä Marinin hallitus esitti tästä rajamenettelystä, niin myöskään Marinin hallituksen aikana tässä rajamenettelymallissa ei ollut kategorista kieltoa sille, että yksin tullut alaikäinen voisi jossain tilanteessa tulla ohjatuksi rajamenettelyyn. Silloinhan todettiin tässä esityksessä muun muassa niin, että mikäli henkilö on saapunut turvallisesta alkuperämaasta, jonne hänet voidaan palauttaa — kun tällainen taustaseikka täyttyy — niin henkilö voidaan sitten rajamenettelyyn ottaa. Eli tämä kategorinen alaikäisten poissulkeminen tästä esityksestä ei ollut myöskään tässä viime vaalikaudella kariutuneessa esityksessä mukana, vaikka ymmärrettävästi voidaan muitakin vaihtoehtoja ehdottaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen.

17.36 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! Tämän rajamenettelyn tarkoitus on nimenomaan löytää ne ilmeisen perusteettomat hakemukset. Siksi on tarkoituksenmukaista, että siihen pääseeikin ja joutuukin vain pieni määrä hakijoita. Ei ole tarkoituksenmukaista ottaa näitä kaikkia, koska siihen ei ole edes resursseja.

Ja mitä tulee tähän kansalliseen turvallisuuteen, niin ennen kaikkea tässä rajamenettelyssä on nyt jatkossa mahdollisuus löytää ne, joilla on sellainen rikostausta, joka suoraan vaarantaa meidän kansallista turvallisuutta, ja ottaa heidät rajamenettelyyn ja estää heidän pääsynsä tänne Euroopan alueelle.

Ja mitä tulee tähän lyhyeen käsittelyaikaan, niin ne vuoden 2015 tapaukset, joista sitten myöhemmissä oikeusasteissa on todettu, että olisi ollut tarvetta suojelulle, ja joissa alkuperäinen päätös on peruttu, pääosin ovat kohdistuneet ymmärtääkseni siihen, että viranomaisten resurssit eivät olleet riittäviä tunnistamaan niiden ihmisten tarpeita siinä tilanteessa, kun niitä hakijoita on tullut niin paljon. Itse katson niin, että kun pystytään rajamaan sitä käsittelyssä olevien asioiden määrää tässä rajamenettelyssä, niin niihin ihmisiin,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

jotka sinne tulevat, pystytään keskittymään paremmin. Koska on enemmän resursseja siihen tehtävään, niin heidät myöskin voidaan tunnistaa riippumatta siitä, että tämä aika on lyhyempi.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.